

שבת קכ

משה שווערד

1. מהרש"א חידושי אגדות מסכת שבת דף קיט עמוד ב

ואמר רבה לא חרבה ירושלים אלא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמנה שנאמר שוטטו בחוצות ירושלים וגו' ובקשו ברחובותיה ר"ל במקום משא ומתן של הבריות אם תמצאו איש ר"ל אם תמצאו אותו איש שאינה אותך כי מיד שמאנה חברו במשא ומתן הרי הוא מחביא עצמו כדי שלא ימצאוהו הלוקח מהר וישהה ביד הלוקח החפץ כדי שיראה לתגר ואם גם תמצאוהו בשוק אם יש עושה משפט מבקש לעשות משא ומתן באמונה מה כתיב הכם אריה מיער זאב וגו' שהם העובדי כוכבים שמבקשין ממון ישראל. והנה רוב עונות וכמעט כולם הם בדור הזה בעו"ה. איסורי שבת מעט מזעיר שנוהרים בהם ורבים שאינן יודעין באיסורן וראוי בכל קהלה להודיע ברבים לדרוש להן ולהודיע איסורן. ובכל מ"ש רבים הם שדרך חיוב הוא להם להשתכר במ"ש ולבטל ק"ש של שחרית בזמנו. ביטול תינוקות של בית רבן הוא מצוי בכל קהלה גם הבחורים מבטלין רוב הימים בבין הזמנים והולכים ברחובות בביטולים וטיולים. בענין שהשוו קטן כגדול הוא פרוץ בדור הזה שכ"א רוצה להיות רב ואב"ד באין תורה והוא בכלל רבים חללים וגו' וכ"א רוצה להנהיג עצמו בעשירות בין בבגדים בין בבתיים ובכל דבר וזה יבא לגזול חבריו. ההוכחה בעיקרי הקהלות אינה כלל שאומר כ"א על חבירו ראוי לחוש על כבודו. ביזוי ת"ח ושלא לקבל תוכחתם מצוי הוא בכל יום. משא ומתן אינו באמונה בכל מיני אונאה ורבית וגזילה עד שנעשה כהיתר למי שבא לידו ממון חבירו ואינו משלם ויש לכל ירא ה' וחרד לשום לבו לכל זאת ומי שבידו למחות ימחה ויוכיח זה את זה על כל זאת והיה ראוי להאריך בכל זה אך אמרתי לי אולי לא יהיה משגיח בדבר וכבר אחז"ל בכל כיוצא בזה מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין:

2. ספר בניהו בן יהוידע על שבת דף קכ/א

לא מקרא, ולא משנה, ולא גמרא. [1] נראה לי בס"ד שמלה זו מקרא, כי היא הגלויה בכתב כשמלה שהיא גלויה, מה שאין כן תורה שבע"פ אינה גלויה בכתב, [2] גם עוד שמלה הוא שם לה, שם מספר ספר, ולחם זה משנה וגמרא שהם תורה שבע"פ, שהם מזון לתורה שבכתב, דבלעדי תורה שבע"פ לא תתקיים תורה שבכתב, גם לחם זו גמרא שיש בה מלחמה בקושיות ותירוצים כדי לברר טעמי המשנה, ונקודות לחם הם שני סגו"ל שהם ששה נקודות רמז למשנה שיש בה ששה סדרים:

3. פתח עינים מסכת שבת דף קכ עמוד א

הול"ל גמר ושכח. מקשים דהכא משמע דיותר בושא לומר שלא למד מלומר דלמד ושכח והרי בזבחים פרק י"ב אמרו על פ' וייטב בעיניו דהודה משה רבינו ולא בוש לומר לא שמעתי אלא שמעתי ושכחתי נראה דשמע ושכח יותר בושא ותיירץ עט"ר אבא מארי זלה"ה דשאני משה רבנו ע"ה דלגבי דידי' היא בושא יותר לומר שמעתי ושכחתי. אבל לא שמעתי אינו בושא כלל דאכתי לא נתיחד לו הדבור בפרט זה ובכל יום הולך ומוסיף ללמוד מה'. אבל לשאר אינשי הוא בושא לומר לא למדתי דנתרשל ולא למד תורה מרבנן קדישי דגמירי כל אורייתא וכן אמרו ביומא דאומרים לכ"ג שמא שכחת או שמא לא למדת דלא למד הוא יותר בושא עכ"ד:

4. מושב זקנים על ויקרא פרק י פסוק כ

וישמע משה וייטב בעיניו. פר"ש לא בוש לאמר לא שמעתי, (אלא) [ול"א] שמעתי ושכחתי, משמ' שיותר בושא לומר לא שמעתי מעולם ממה שאומר שמעתי ושכחתי. והקשה הר"י מיהא דאמרינן בשבת פרק כל כתבי הקדש (ק"ט ב), לא חרבה ירושלים אלא שבטלו ממנה אנשי אמנה וכו', ואומר לשם לא הייתי מחובשי בית המדרש, ובביתו אין לחם ולא שמלה שאין לי לא מקרא ולא משנה ולא תלמוד, וקאמר התם אי קאמינא להו גמרא אמרי ליה תא אימא לן הוה ליה [למימר] גמר ושכח, משמע התם דאינו בושא לומר שמעתי ושכחתי (מכאן) [ממאי] דקאמר התם הוה ליה למימר גמר ושכח. ותירץ דודאי דגבי משה לא היה בושא לומר לא שמעתי כי ממי היה לו לשמוע כיון שהבורא יתברך לא הגיד לו, אבל בכאן ודאי בושא גדול היה לו, כי למה לא הלך לרבו שיגיד לו, כך שמע רשב"א מפי ה"ר שמואל בן הר"י זצ"ל:

5. ספר הישר לרבינו תם [נט:ד]

ד. (בענין סעודה שלישית בפירות ואם אשה חייבת)
והא רתנן ככל כתיב קודש (ס) מצילין ענול רבילה וחכית של יין. ויש לומרין סכאן
דהמשלים שלש סעודות כפירות יצא (ג) ונס אסרו שננס רבינו סורה ובא [כנ]
אך לא תלו [כנ] ראייה זו. וקיל אי טשום הא לא אריא, דהא דקתני מצילין טשום

דבילה ויין צורך ני סעודות של לחם הם, וכאים ללפת בהם את הפת או לקינוח סעודת לחם ואעים שכבר הציל סל מלא ככרות ויכול לצאת בהם אפילו הכי התירו לו דבילה ויין משום תענוג. כדתניא: הציל פת הרראה מציל פת נקייה, אלמא אעינ דאי אכיל פת הרראה נפק אפילו הכי התירו לו פת נקייה להציל היג לא שניא, ואעינ דתניא בסוכה(ד) וביוסא(ה) אם השלים במיני תרנימא יצא ואיכא למיד התם ביוסא מיני תרנימא פירי נינהו, הא ליהא דהא קיל כרבא דאמר בפרק אהרון דיוסא(ו) פרי לא בעי סוכה, ואיכא דקתני אם השלים במיני תרנימא יצא לא בסירי קאמר דהא לא בעי סוכה, ודקאמר תלמודא פירות נינהו דחוי בעלמא הוא ולא נסמך עלה, דקאי אהך דקאמר תלמודא נימא מסייע ליה ודחי תלמודא ואמר דלמא מיני תרנימא פירי נינהו ואי משום הא לא חסייעהו, וכיש דלא הוה תיובתא, ועוד נידוק לאורך ניסא דאם השלים בפירות לא יצא אליבא דרבא ואפילו בשמיני דאינו וסן סוכה, איכא מסתבר דאם השלים ני סעודות לא יצא והכי מסתבר בכתובות (ב' אע"ס) דקא חשיב התם סעודה שלישית בככרות של חטין ד[כ'] סעודות, — נם ילמדנו רבנו אם אשה חייבת בני סעודות כראשכהן התם(ס) המשרה אשתו עיי שליש, דסעמא לא ידענא, דקיל כל טיע שהוסן נטמא נשים פטורות, או דלמא התם היינו סעמא דמשום דעולה עמו ואינה יורדת עמו(ט) דכיוון שהוא נוקק להמשיך סרפראות(י) לא שניא לכבוד עצמו לא שניא לכבוד קונו תתהייב נם בשל עצמת,

6. פסקי רי"ד מסכת שבת דף קכ עמוד א

ואומר לאחרים בואו והצילו לכם. פי' האחרים רשאין להציל לעצמן יותר מג' סעודות, דבהיתירא קא טרחי. ודווקא בבעל הבית גזור רבנן ולא התירו לו יותר מג' סעודות, שלא יבא לכבות, [1] אבל אחרים יבואו לכבות, שאם לעצמן רוצין להציל, אדרבה, טפי ניחא להו בדליקה, שאם תכבה ישאר הכל לבעל הבית

7. רמב"ם יד החזקה הלכות שבת פרק כג

(כד) ואומר לאחרים בואו והצילו לכם [2] וכל אחד ואחד מציל מזון שהוא צריך לו או כלי אחד שמחזיק אפילו דבר גדול והרי הוא של מציל ואם לא רצה המציל לקחתו ונתנו לבעליו מותר לו ליטול ממנו אחר השבת שכר עמלו ואין זה שכר שבת שהרי אין שם מלאכה ולא איסור שלא הוציאו אלא במקום מעורב:

8. משנה ברורה סימן שלד

(כ) בואו והצילו לכם - אבל אין יכול לבקשם שיצילו בשבילו דלא הותר לו כ"א ג' סעודותיו הצריכים לו לשבת וכתב בח"א דאפשר דמעצמם יכולים להציל בשבילו אפילו יותר מג' סעודות והא דלא התיר בשו"ע להם כ"א ג' סעודות היינו דוקא כשהם מצילין בשביל עצמם:

9. חידושי הר"ן (מיוחס לו) מסכת שבת דף קכ עמוד א

ואומר לאחרים בואו והצילו לכם, [א] פי' שהוא מפקיר אוכליו ומשקיו לכל מי שרוצה לזכות בו:

10. חידושי הרישב"א מסכת שבת דף קכ עמוד א

ואומר לאחרים בואו והצילו לכם. דאע"ג דאסור להפקיר ממון בשבת שנראה כמקנה קנין בשבת ואיכא שבות דרבנן, [ב] שאני הכא שהוא כמופקר מאליי והולך לאיבוד ולא מיחזי כקנין.

11. חידושי הר"ן מסכת שבת דף קכ עמוד א

מתני' ואומר לאחרים בואו והצילו לכם. כ' הר' ישעיה מטראנה ז"ל דהנך אחרים [רשאים] להציל אפי' כמה ואפי' בכלים הרבה דדוקא לבעל הבית הוא דחיישינן דילמא אתי לכבוויי אבל לאחרים ליכא למיחש [ג] שהרי הדליקה גורמת להם שיכולים לזכות מן ההפקר דאלו [כתבתה] הוי הכל לבעל הבית. וכן נמי אנשברה לו חבית בראש גגו שיכול לומר לאחרים בואו והצילו לכם מצילים הם אפילו בכלים הרבה וכ"ת תינח בדליקה דלא אתו

לכבוני מטעמא דכתיבנא אבל בנשברה לו חבית בראש גגו (וליחוש) [ליחוש] דאי שרית להו אתי (לאייתויי) [לאיתויי] כולהו כלים דרך רשות הרבים י"ל דכי חיישינן להכי היינו מתוך שאדם בהול על ממונו אבל מי שזוכה מן ההפקר שאינו ממונו ליכא למיחש להכי. ומיהו אהיה דשכח פת בתנור דאמר' בה נמי דאומר לאחרים בואו והצילו לכם שלש סעודות דוקא הוא דשרי' להו וכשאין להם מה שיאכלו בלבד ומן הטעם שכתבתי למעלה:

12. חידושי הר"ן מסכת שבת דף קכ עמוד א

מהפקירא קא זכו. פרש"י ז"ל דהא אמר להו בואו והצילו לכם. ואין צריך לכך [ד] דאפילו לא אמר להו הכי כיון שהוא אינו רשאי להציל הרי הוא מופקר לכל מידי דהוה אמציל מוטו של [ים] ומשלוליתו של נהר והא דנקט ואומר להם לרבנותא נקטיה שאע"פ שאמר להם כן על דעת שיצילו לו ולא יעכבו לעצמם שרי:

13. חידושי הרשב"א מסכת שבת דף קכ עמוד א

מצילין סל מלא ככרות וכו' ואומר לאחרים בואו והצילו לכם, ירושלמי שכן הוא דרכו להזמין אורחים בשבת. ופושט וחוזר ולובש ואומר בואו והצילו עמי, ירושלמי שכן דרכו להשאיל כלים.

14. חידושי הר"ן מסכת שבת דף קכ עמוד א

רבי יוסי אומר י"ח כלים. טעמיה דר' יוסי דאמר דוקא הני אבל טפי לא לפי שאין דרך בני אדם ללבוש יותר מאלו ואי לביש טפי ונפיק בהו לרשות הרבים הוי משוי הלכך משום דאיכא למיחש דילמא אדמטריד נפיק בהו לרשות הרבים לא שרי ביה טפי ואפשר דע"כ לא פליגי רבנן עליה [אלא] משום דכיון דאינו מציל אלא ברשות היחיד לא חיישינן להכי אבל היכא דנפיק בהו לרשות הרבים (מזיד) [מודו] דאסור משום משוי ולפי זה אסור לצאת לרה"ר במלבושין הרבה שאין דרך לישא אותן כאחד:

15. ספר שערים מצויינים בהלכה

י"ח כלים לובש כו' ושני מנעלים. מבואר מכאן דמנעל אינו בכלל מלבוש. ועי' בשו"ת שער אפרים (סי' קכד) שהביא מכ"מ שמלבוש לחוד ומנעול לחוד. ועי' מש"כ בשמ"ב (ח"ב סי' עב ס"ק לו, ובקונ"א שם) אי מחויב להחליף המנעלים לכבוד שבת, ותלוי בזה אי מנעול בכלל מלבוש.

16. רמב"ם יד החזקה הלכות שבת פרק כג

(כד) ואומר לאחרים בואו והצילו לכם וכל אחד ואחד מציל מזון שהוא צריך לו או כלי אחד שמחזיק אפילו דבר גדול והרי הוא של מציל ואם לא רצה המציל לקחתו ונתנו לבעליו מותר לו ליטול ממנו אחר השבת שכר עמלו ואין זה שכר שבת שהרי אין שם מלאכה ולא איסור שלא הוציאו אלא במקום מעורב:

17. מגיד משנה הלכות שבת פרק כג הלכה כד

ואומר לאחרים וכו'. משנה שם ואומר לאחרים באו והצילו לכם ואם היו פקחין עושין עמו חשבון לאחר השבת ובגמרא חשבון מאי עבידתיה מהפקרא קא זכו. ותירצו אמר רב חסדא מדת חסידות שנו כאן אמר רבא חסידי אגרא דשבתא שקלי אלא אמר רבא הכא בירא שמים עסקינן דלא גיחא ליה דליתנהי מאחריני ובחנם נמי לא גיחא ליה דליטרהו וה"ק ואם פקחין הן דידיעי דכה"ג לאו שכר שבת הוא עושין עמו חשבון לאחר השבת ע"כ. ולשון רבינו שכתב ואין זה שכר שבת שהרי אין שם לא מלאכה ולא איסור שבת וכו' אין במשמע ששכר שבת מותר בעושה דברים המותרים שהרי סוף פ"י מבואר שלשמור את התנוק אסור לקבל שכר שבת א"כ היה שכיר שבוטע או שנה כמבואר שם אלא כונת רבינו בכאן לומר שלא הותר בכאן שום דבר איסור מפני הפסד הממון כדי שנאמר שלא יהא מותר אלא להציל למפסיד:

18. חידושי הר"ן (מיוחס לו) מסכת שבת דף קכ עמוד א

חסידי אגרא דשבתא שקלי. לאו דוקא אגרא שהרי לא התנה עמהם ועל דמהפקירא קא זכו ואם ירצו להחזיק להם כל מה שהצילו מותר אלא לישנא בעלמא הוא דקשיא ליה ולומר דאם הם חסידים אם אינם מותרים הכל מיחזי כשכירות של שבת:

19. דף על הדף שבת דף קכ עמוד א

בגמ': אמר רבא חסידי אגרי בשבת שקלי כו' הכא בירא שמים עסקינן דלא ניחא לי' דליתנהי מאחרים. בר"ן מבאר דחסידים מותרים משלהם כל היכי דאיכא נדנוד עבירה. והירא שמים פורשים מחטא, ומכל מקום הם אינם רוצים לזכות מההפקר, דהוא יודע שלא ברצונו הפקירו. ובהג' רא"מ הורביץ כ' רמז לזה מה שנאמר אשרי כל "ירא ד" וגו' יגיע כפיך כי תאכל וגו'. שנהנה מיגיעות כפו, ואינו רוצה לזכות מההפקר שאינו מכל הלב. וברש"ש מציין להא דאיתא בבבא מציעא (דף כ"ד ע"ב) דלפנים משורת הדין יש להחזיר מציאה גם אחרי שנתיאשו הבעלים, דגם התם הייאוש הוא שלא לרצונו של הבעלים.

20. תוספות מסכת שבת דף קכ עמוד א

נותן מים מצד זה - פירש רשב"ם לאו דוקא על הטלית דהא קי"ל בפ' דם חטאת (זבחים צד:) דבבגד שרייתו זהו כיבוסו ולעיל בסוף פרק שמנה שרצים (דף קיא.) פירשתי.

21. תוספות מסכת שבת דף קכ עמוד ב

מנער את הטבלא והיא נופלת ואם כבתה כבתה – [1] אומר ר"י דמיירי דליכא שמן בנר דאי איכא שמן בנר חייב שהרי שופך ממנו והוי כמסתפק ממנו דחייב משום מכבה כדאמר בפ"ב דביצה (דף כב:) ובירושלמי מוקי לה בנר שכבה ולא קתני בהך ברייתא ואם כבתה כבתה ואתא לאשמעין היתר טלטול ע"י ניעור לר' יהודה דאסר טלטול בנר שכבה אי נמי אפילו לר"ש ובנר גדול כגון קערה ועששית דמודה ר"ש כדאמר בפרק [כירה] (דף מד.) או כשיש אפר וגחלת אלא שכבה השלהבת.

22. חידושי הרשב"א מסכת שבת דף קכ עמוד ב

הא דתניא נר שעל גבי הטבלא מנער את הטבלא והיא נופלת ואם כבתה כבתה. ואוקימנא דוקא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור, וא"ת מכל מקום הרי שופך הוא שמן שבנר על כרחו וחייב משום מכבה וכדתניא (ביצה כ"ב א') המסתפק ממנו חייב משום מכבה, ואם הוא מטה השמן כלפי הנר חייב משום מבעיר וכדתניא הנותן שמן בנר חייב משום מבעיר, וכיון דאי אפשר בלאו הכין אסור אפילו לרבי שמעון דהא מודה בפסיק רישיה ולא ימות, [2] ומיהו לדברי בעל הערוך ז"ל שכתבנו למעלה (קי"א א') דפירש דלא מודה רבי שמעון בפסיק רישיה דלא ניחא ליה, הכא נמי איכא למימר דלא ניחא ליה בהכי דלא מתהני מיהא מידי, [3] ואי נמי יש לי לומר בנר של שעוה וכיוצא בו דהכא לאו משום הכי אתי לה אלא משום שריותא דאם כבתה כבתה.

23. חידושי הרשב"א מסכת שבת דף קכ עמוד ב

אמר ליה בהא אפילו רבי שמעון מודה. קשיא לי לפי שיטת הרב בעל הערוך מה הנאה יש לו בכבויו של נר, [1] ושמא בפתיחה שצריך להבהבה [2] ואי נמי דקא מתהני בשיוור השמן והפתילה, נמכל מקום שמעינן מיהא דאפילו במלאכה דרבנן ובשאינו מתכוין אי פסיק רישיה הוא אסור אפילו לרבי שמעון, דהא הכא אינו מתכוין ומלאכה שאינה צריכה לגופה היא ואפילו הכי אמרינן דמודה בה רבי שמעון דפסיק רישיה הוא, ותמיה לי מאן דשרי מאי קא סבר, וי"ל דדלמא לא סבירא ליה דמודה רבי שמעון בפסיק רישיה, דהא אביי הוה סבר הכין מעיקרא עד דשמעה מרבא וכדאיתא לקמן בפרק רבי אליעזר דמילה (קל"ג א').

24. בית הבחירה (מאירי) מסכת שבת דף קכ עמוד ב

נר שאחורי הדלת אסור לפתוח ולנעול שמאחר שהוא קרוב לדלת כל כך אי אפשר שלא יהא הרוח מכבה והרי הוא פסיק רישיה ושמא תאמר והרי אין בכבויו זה אלא איסור חכמים אפי' היה מתכוין בו שהרי סוגיא זו לדעה ר' שמעון והרי הוא סובר שמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה וכבר ביארנו שכל פסיק רישיה

במלאכת סופרים שמוטר בענין זה כמו שביארנו בצירוף ושמה תאמר על רב שהוא בעל שמועה זו שהוא סובר כר' יהודה שמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה ויש כאן איסור תורה אינו כן שאם כדברך אף הוא אומר לו ומשום דסבירא ליה כר' יהודה מאן דתני כר' שמעון מילט לייט ליה ומ"מ תירצו בה גדולי הדורות שלא אמרו שלא לחייב בפסיק רישיה באיסור חכמים אלא בדבר שאין באותה מלאכה איסור תורה כלל כגון מצרף אבל בכיבוי שיש בו איסור תורה בפתיחה שצריך להבהבה לא ולי נראה שמן הדין מותר לפתוח וכל שמצאנוה בלשון קללה ר"ל לייט עלה פלוני אינה במקום איסור פשוט שכל שיש בו איסור פשוט אין בו מקום לקללת חכם וקם ליה בדרכה מיניה אלא אין קללה אלא במקום שאין איסורו מבורר וההתר בו מצוי ומקללין אותו מצד פרצה ועוז מצח ושאלו לו מהיכן הוא מקלל אחר שלר' שמעון מותר לגמרי ותירץ שאף לדעת ר' שמעון ראוי לקללו שמאחר שהוא אוסר בכל שאינו מתכוין כל שהוא פסיק רישיה אף כל שהוא בקרוב לפסיק רישיה ושהדבר מצוי נקרא העושה פורץ גדר וראוי לקללה ולא אמר בהא אפי' ר' שמעון מודה אלא שהוא ראוי לקללה ומ"מ ברוח שאינה מצויה אפשר שהוא פסיק רישיה אף המדורה אסור לפתוח דלת כנגדה ברוח שאינה מצויה שהרוח באה ומבערת ואף ברוח מצויה יש להחמיר מצד גזירה ואע"פ שאין בה איסור ראוי לחוש בה לקללת חכם כל שהוא נראה שהיא מדלקת:

25. שו"ע אורח חיים - סימן רעז

(א) נר שמונה אחורי הדלת, אסור לפתוח הדלת (כדרכו), (רמב"ם פ"ה ומרדכי פ"כ"ב וב"י בשם סמ"א) שמה יכבנה הרוח. (אבל לנעול הדלת כנגדו, מותר (ת"ה סי' כ"ט) וה"ה בחלון שכנגד הנר שעל השלחן (מרדכי פכ"ב וב"י בשם תוספות וטור) ואם הוא קבוע בכותל שאחורי הדלת, אסור לפתוח הדלת ולנעול כדרכו שמה תהא הדלת נוקשת עליו ותכבנו, אלא פותח ונועל בנחת. ואם הוא קבוע בדלת עצמו, שפתיחתו ונעילתו מקרב השמן לנר או מרחיקו ממנו, אסור לפתחו ולנעול: הגה - ובנר של שעוה מותר לפתוח ולנעול אע"פ שהוא קבוע בדלת (ב"י):

26. ביאור הלכה סימן רעז

שמה יכבנו - לכאורה קשה דהא אמרינן בגמרא דהוא פסיק רישיה ולכך אסור בזה אף שאינו מכוין לכבות אולם לפי מה שפירש שם המהרש"א דלא הוי פסיק רישיה ממש רק **קרוב לפסיק** ניחא הלשון:

27. מהרש"א חידושי הלכות מסכת שבת דף קכ עמוד ב

בא"ד ועוד דא"כ הל"ל פותח אדם דלת כנגד הנר וכו' עכ"ל. יש לדקדק בדבריהם דע"כ לפירוש זה דמשום כיבוי הרוח הוא כפירש"י וכמו שכתב הרא"ש בשמו **האי כיבוי הרוח קרוב לפסיק רישיה הוא ולכך לייט עלה רב משום דמחשיב ליה פסיק רישיה** וא"כ מאי קא קשיא להו למנקט הכא פותח אדם דלת כנגד הנר כו' דההוא רוח אי מצויה הוא לאו פסיק רישיה הוא כלל ואי ברוח שאינה מצויה ליכא מאן דשרי דהוי פסיק רישיה לכ"ע כדאמר בסמוך גבי מדורה וי"ל דודאי גבי מדורה שהוא הבערת האור אמר' הכי אבל הכא גבי כיבוי דנר אין לחלק בין רוח דאחורי הדלת ובין רוח דפותח הדלת כנגד הנר דתרווייהו קרוב לפסיק רישיה ולא הוי ממש פסיק רישיה ולכך התירו בברייתא ורב מחשיב ליה פסיק רישיה ודו"ק:

28. תרומת הדשן סימן סד

שאלה: סכין התחוב בכותל של עץ מבעוד יום, או תקעו בספסל או בדף שאינם מחוברים, שרי להוציא הסכין בשבת או לא?

תשובה: **יראה דהיכא דתקעו הוא בכותל שהוא מחובר, יש לחוש לאסור אם מוציאו**. משום דתנן בהבונה /שבת קב ע"ב/: **הקודח כל שהוא חייב**, ומפרש התם תלמודא אליבא דרב, דקי"ל כוותיה באיסורי, דקודח חייב משום בונה, וחייב קודם שנתמלאה הנקב, כדאיתא התם בגמ' ופרש"י. **וא"כ בהוצאת הסכין היכא דתקוע קצת בחוזק, כמעט פסיק רישיה הוא, שלא יוסיף בנקב והוי ליה קודח כ"ש. ואין נראה להביא ראייה להתיר, מהא דכתב במרדכי פ' חבית, שאם היה סכין תקוע בחבית מותר להוציאו ולהכניסו, שהרי אינו מתכוין להוסיף, ומייתי ראייה מפ' במה טומנין /שבת נ' ע"ב/, האי סכינא דביני אורבי דצה ושלפה דצה ושלפה שרי. וי"ל דכיון דחבית כלי הוא, ואין בניין וסתירה בכלים בדבר שאין בו חיזוק ואומנות לכ"ע, ולהכי אין בו משום קודח, אפי' אי הוי אי אפשר שלא יוסיף בנקב. וא"ת דמחייב משום דמתקן פיתחא? הא מסקינן התם פ' חבית דבר תורה דכל פתח שאינה /שמה צ"ל: שאינו/ עשוי להכניס ולהוציא לא שמה פיתחא הוא, אלא**

דחכמים גזרו בכל פתחים ונקבים גזירה משום לולין דתרנגולים דאינהו עשוים להכניס ולהוציא כדאיתא התם. ולהכי קא מכוין להוסיף איסור, אבל בשאינ מתכוין, ונכל לומר אפי' אי פסיק רישיה הוא שרי, דבאיסור דרבנן יש לחלק בין מתכוין גמור, לפסיק רישיה, כדאיתא בתשובת מור"ם במרדכי פ' הזורק. אמנם נראה דהאי סכין התקוע בחבית איירי שהוציאוהו והכניסוהו כבר בחול, ולא פסיק רישיה הוא שיוסיף בנקב. מדמייתי עלה ראייה מפ' במה טומנין, מסכינא דביני אורבי דצה ושלפה כו'. וההיא ע"כ איירי דלאו פסיק רישיה היא שירחיב הגומא, דר"י פ' כירה/שבת מג ע"ב תד"ה דכ"ע/ דלהכי בעינא דצה כדי שלא יזיז עפר ממקומה ומשום מוקצה. ומ"מ ע"כ מודה הוא דאי הוי פסיק רישיה להרחיב את הגומא הוי אסור, דעושה גומות ואינו צריך לעפרה חייב מדאורייתא משום בניין, כדאיתא בהדיא פ"ק דביצה ח/א/ גבי דקר נעוץ. וא"ת אי איירי סכין התקוע בחבית דלאו פסיק רישיה הוא, א"כ מאי קמ"ל? פשיטא! דבכל דבר שאינה מתכוין אפי' במלאכה דאורייתא שרי, דקי"ל כר"ש. וי"ל דאצטרך לאשמועין דלא גזרו דילמא אתי לכיון שיוסיף בנקב, הואיל וידעינן דניחא ליה בהרחבת הנקב. כדאשכחן דגורנין דילמא אתי לאשוויי גומות פ' הבונה/צ"ל פ' המצניע שבת דף צה ע"א/ ופ"ב דעירובין/קד ע"א/ גבי נשים המשחקות באגוזים, דפר"י דהנהו כוליהו גזרות דילמא אתי לאשוויי גומות במתכוין, כדאיתא במרדכי ריש פ' הבונה ובסוף פ' תולין. והוא מייתי ראייה מדצה ושלפה דלא גזרינן התם דילמא ירחיב הגומות במתכוין כדי שיוכל להכניס הסכין בקל. ומהשתא שהוכחנו דסכין התקוע בחבית מיירי בלאו פסיק רישיה הוא, מתיישב אפילו בחבית גדולה שמחזקת יותר ממ' סאה. דכתב א"ז אהא דמתיו ראשו בסיף דחבית גדולה כזאת שייך בה בנין כמו בקרקע. ואי הוי פסיק רישיה חייב משום קודח כמו בתקוע בכותל, כדמפרש לעיל, אבל סכינים דביני אורבי אין נראה להיבנו משום קודח. אפילו אי לא דצה ושלפה דהתם אינה אלא שמפריד אורבי מהדדי, שהרי אינו גוף אחד ולא שייך בה קודח, אבל משום הרחבת גומא שייך בה. ולכך נקט ר"י האי לישנא, ולא לשון קודח. וכיון דכבר נהגו העולם לאסור ולהוציא סכין התקוע בכותל, ואשכחנן ביה טעמא כדפרשי, יש לנו לקיים המנהג אפי' הוא לקולא, כ"ש לחומרא. אבל אם תקוע הסכין בדבר תלוש בספסל וכה"ג לא ידעינן כלל טעם וסכר לאסור, והמחמיר בדבר מפרז הוא על מדותיו.

• עיין בספר מגן אברהם על או"ח סימן שיד:ה

29. רש"ש מסכת שבת דף קכ עמוד ב

ד"ה לייט על כל המורין כן ומלישנא דהש"ס בסמוך משמע דעל דתנא להך ברייתא הוא דקלייט:

30. דף על הדף שבת דף קכ עמוד ב

בגמ': הרי שהיה שם כתוב על בשרו הרי זה לא ירחוץ ולא יסוך ולא יעמוד במקום הטינופת. מכאן הורה המנחת יצחק (חלק א סימן יט) דאין להכניס לבית הכסא עיתון שמוזכר בו דברי קדושה או כינויין כגון ג - ט, משום דהוה בזיון ע"כ. וכע"ז באגרות משה (ח"מ ח"א סי' מא) ע"ש.

31. ספר שערים מצויינים בהלכה

בעלמא. וכ"כ בשו"ת נוב"י (מהד"ת או"ח סו"ס יז תשובת בנו הגר"ש) דאסור לגרום מחיקת השם שלא לצורך מצוה. אבל עי' בשו"ת חת"ס (או"ח סי' לב) דמותר לגרום מחיקת השם אף לדבר הרשות. ועי' בהגהות חשק שלמה דמפרש בגמ' מחיקה שרי, לא שמוותר לגמרי אלא רוצה לומר דלית בה לאו כמו בעשיה עצמה, כי אם איסור גרידא ומותר במקום מצוה, וכזה"ז דליכא טבילה של מצוה אסור. וכ"כ בשו"ת בית אפרים (יו"ד סי' סא)

32. דף על הדף שבת דף קכ עמוד ב

בגמ': עשייה הוא דאסור - גרמא שרי וכו'. הנודע ביהודה (מהדו"ת או"ח סי' יז) תמה על כך שהשמיטו הפוסקים את הדין המבואר כאן דמחיקת השם ע"י גרמא שרי. וכתב הנוב"י דסוגי' זו נסתרת מכח הסוגי' דמגילה (כו ע"ב) דאיתא דס"ת שבלה גוזנין אותו בקבר ת"ת, ומסקינן שם דצריך כלי חרס למען יעמוד ימים רבים וכן נפסק בשו"ע יו"ד (סי' רפב), א"כ מוכח מהסוגי' דמגילה דאסור לגרום מחיקת השם הואיל וצריך כלי חרס וסותר לסוגי' דשבת וצ"ע, ומסיים הנוב"י:

וידעתי שזה הוא קצת דוחק לומר דהפוסקים סמכו עצמם על דין זה. אך לפי גודל התמיה לא ידעתי ליישב בדרך אחר, עכ"פ מוכח מזה דאסור לגרום מחיקת השם שלא לצורך מצוה וכו' עכ"ד.

ובשנו"ת אחיעזר (ח"ג סי' מח ס"ק ב) נדפסה תשובת חותנו הג"ר אלי' אליעזר זצ"ל וכותב בתו"ד על הנוב"י הנ"ל: ולא הבנתי דבריו, דיותר הו"ל להביא גמרא דשבת י"ד דאמרין דגזרו טומאה ידים על ספר משום שלא יצניעו ספר אצל תרומה ויבואו לידי פסידא, אלמא מפני גמרא רחוקה כזו גזרו טומאה אשר אפוישי טומאה לא מפשינן (ביצה ז) וכש"כ שאסור גמרא קרובה.

אך לדעתי הם שני ענינים נפרדים, דספרים שמצילין מפני הדליקה משום דמצוה איכא בהצלתן איך יעלה על הדעת להתיר לאבדן ע"י גמרא, ויותר מזה אמרו דהרואה ס"ת שנשרף חייב לקרוע ולאבדן ע"י גמרא יהי'. רק דמה שאמרו דיותר ע"י גמרא הוא רק בשם יחידי דאיתא בשבת הברכות והקמיעין אין מצילין מפני הדליקה אע"פ שיש בהן אותיות של שם, בזה י"ל דגם איבוד שע"י גמרא מותר אחרי כי אין מצוה בהצלתן וע"ש עוד שהאריך בזה ודפח"ח.

ובהא דאמרין כאן בגמ' דגרמא שרי ולכך בהי' שם כתוב על בשרו - יורד וטובל נצרכו לר' יוסי ובלבד שלא ישפוש ע"ש.

כתב הרשב"א בחזושי כאן להקשות וז"ל: תמיהה לי, דהא מכיון שהוא מכניס ידו במים הרי זה כמקרב את כביו, וי"ל דלא קרינן מקרב את כביו אלא ככענין נותן מים בכלי שתחת הנו, וא"נ בנותן בצד הטלית שאהז בו באור, משום דאי יפלו שם ניצוצות או תגיע שם דליקה ודאי תכבה, אבל כאן אפשר דלא ימחק שאילו ודאי נמחק היינו כמשפוש, שהרי הוא נותן ידו במים עכ"ל.

והאחרונים עמדו בדברי הרשב"א שאינם מובנים לכאורה, דממ"נ היכי מיירי, אי במכיון למחוק, מה לי דאפשר שלא ימחק, הא במעשה גמור אף דליכא פסיק רישא אם מתכוין לכך ונעשה לבסוף חייב, ואי באינו מכיון למחוק ואינו פסיק רישא פשיטא דשרי, ומאי פריך ר"י אדר"י ממחיצת כלים שאסר ובמחיקה שרי, הא במחיקה שרי אף דגרמא אסור כיון דאינו מתכוין ואינו פסיק רישא. ואם שרינן משום דגרמא הוא, א"כ אפי' ודאי ימחק יש להתיר, דהא גמרא שרי אם ודאי יקרה לבסוף, כמחיצת כלים דודאי יכבה לבסוף, ואפ"ה שרי גמרא (לרבנן).

ועפ"י המבואר בספרי האחרונים (ראה בישועות יעקב (או"ח סי' שלד) ואבני נזר (או"ח סי' רלא) והחזון איש (או"ח סי' לח ס"ק ה) מתבארים ב' דרכים בהבנת דברי הרשב"א כאן.

אופן א' י"ל, דהכא אין זה חשיב מעשה מחיקה בידים, כיון שבשעה שנתן את גופו במים לא עביד ולא מידי, וכל המחיקה אינה באה אלא לאחר זמן, אלא דאם ודאי ימחק הרי זה נחשב כמעשה ידיה כיון שהוא הביא את גופו למצב זה שימחק, אבל אם אפשר שלא ימחק, אף אם נמחק לבסוף לא חשבינן זה למעשיו כיון שבמעשיו לא עביד מידי ורק נעשה מחמתו לאחר זמן.

עוד ביאור י"ל בדברי הרשב"א, דה"נ בטובל כדרכו ודאי דימחק לבסוף, וכונת הרשב"א ז"ל דאפשר שלא ימחק, היינו בשעה שמכניס את גופו למים, דאין זה פסיק רישא שימחק, דאם משפוש מיד נמחק, אבל הכא הכנסת הגוף למים אין בכך כלום, ומה שאח"כ אינו מוציא את גופו מן המים אין זה אלא מצמצם בעלמא, והוי גמרא לענין מחיקה ושרי, והיינו טעמא דשרי משום דאין מתכוין למחוק אף דהוי פסיק רישא לאחר זמן ע"כ.

יש כמה נפמ"ק להלכה בין ב' הביאורים הנ"ל בדעת הרשב"א, כגון לגבי כיוון השעון שבת אם יכבה או ידלק אי חשיב גמרא ושרי ועוד. ...

בשואל ומשיב (מהדו"ת ח"א סי' ה) **ר"ל דבשבת גם גמרא אסור משום מלאכת מחשבת כמו בזורה** (ב"ק דף סו א) **ודוקא בכבוי דליקה אמרינן דגרמא שרי, דכבוי דליקה הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ולא הוה מלאכת מחשבת ע"כ. ושוב כתב השואל ומשיב לדחות סברתו, דמדקאמר בגמרא לא תעשה כל מלאכה עשייה הוא דאסור גמרא שרי, מוכח דבכל מלאכות שבת גמרא שרי ע"ש.**

יש להוסיף על דבריו, דע"כ הפסוק לא תעשה כל מלאכה לא קאי על כבוי באופן דהוה מלאכה שאינה צריכה לגופה כגון כבוי דליקה וכדו'. דבכה"ג הרי גם עשיה שרי, וע"כ דהפסוק דמיתר גמרא ואוסר עשיה לא איירי בכה"ג ודו"ק. וא"כ א"א לומר כסברתו הראשונה של השו"מ ודו"ק היטב.

ובביאור הלכה או"ח (סי' שלד סעיף כב) כתב מפורש עפ"י הגמ' כאן דגרמא שרי בכל מלאכות שבת. דהרי קרא דכתיב לא תעשה כל מלאכה - אבל מלאכות קאי ע"ש וכמסקנת השואל ומשיב.

וצ"ע שבאגלי טל מלאכת דש (ס"ק לו אות כב) כתב כסברת השו"מ בתחילת דבריו ונשאר ביסוד זה דבכל מלאכות שבת גם גמרא אסור ורק בכבוי שרי גמרא ע"ש וצ"ע כנ"ל.

33. ספר שערים מצויינים בהלכה

דמנח ידיה עילויה. מבואר מכאן דכיסוי היד הוי כיסוי. [ועי' בתרומת הדשן (סי' י) דלא מהני אם משימין היד על גילוי הראש לברך כך אלא אם יכסנו בכגד. וכ"ה ברמ"א (או"ח סי' עד ס"ב). וכתב לחלק דלא מהני כשמניח ידו על ראשו, משום דהראש והלב והיד חד גוף הוא, ואין הגוף יכול לכסות את עצמו, משא"כ לגבי כיסוי השם שהיד אינה באה לכסות הגוף, אלא לכסות שם שאינו מן הגוף. וכ"כ במג"א שם (סק"ג). ועי' במחצית השקל.